

VÉGHSEŐ TAMÁS

Miért nem lett Hadzsega Gyula hajdúdorogi püspök?

1912 nyarán – hosszan elhúzódó tárgyalások után – megjelent a „Christifideles graeci” bulla, amellyel Szent X. Piusz pápa kánonilag is megalapította a Hajdúdorogi Egyházmegyét. Az új egyházmegyébe besorolt parókiák száma körül komoly viták alakultak ki, melyek megoldására a Szentszék és az alapításban főszerepet játszó magyar kormány is késznek mutatkozott. Abban mindenki egyetértett, hogy először ki kell nevezni az első hajdúdorogi püspököt, akinek a vezetésével majd a vitás kérdések tárgyalásos úton lezárásra kerülhetnek. 1912 júliusában tehát megindult a püspökkeresés.

Ma már tudjuk, hogy 1913 tavaszán Miklós István zempléni főesperesre, sátoraljaújhelyi parókusra esett a választás. A kinevezéséig vezető út részletei eddig kevésbé voltak ismertek. Az MTA–SzAGKHF Lendület Görögkatolikus Örökség Kutatócsoport kutatásainak köszönhetően viszont hamarosan megismerhetővé válnak az ügy részletei.

A szövevényes folyamatokból most csak egy apró részletet szeretnék felvillantani, amelyről elsőre ez jut az eszünkbe: ez képtelenség, ezen a szinten ilyen nem történhet...

MIRŐL IS VAN SZÓ?

Viszonylag ismert, hogy Ferenc Ferdinánd trónörökös határozottan ellenezte a Hajdúdorogi Egyházmegye felállítását. Mivel a Monarchia népei közül alapvetően a románokkal szimpatizált, a részleteket nem vizsgálva, készséggel elfogadta, hogy az új egyházmegye ellentétes a román nép érdekeivel. Ezért az utolsó utáni pillanatban is igyekezett elérni Rómában azt, hogy az alapítóbulla ne jelenjen meg. Miután ez a törekvése nem járt sikerrel, kárenyhítésbe kezdett. Tudomása volt arról, hogy az új püspök az egyházmegyei határok véglegesítésében kulcsszerepet fog játszani,

ezért román bizalmasaitól javaslatot kért az új püspök személyére. Kapott is egy nevet, Hadzsega Gyula ungvári teológiai tanárét, aki azért tűnt bizalmasai számára alkalmas jelöltnek, mert máramarosi születésű lévén beszélt románul. A trónörökös Hadzsega Gyula nevét azonnal beterjesztette Merry del Val szentszéki államtitkárnak. Az államtitkárságon természetesen nem tudták, ki az a Hadzsega Gyula, de nem bánták volna, ha a trónörökös kedvében járhattak volna. Ezért – a megszokott eljárás szerint – Merry del Val államtitkár utasította Scapinelli bécsi nunciust, hogy szerezzen információkat a jelöltről, de még mielőtt bármit

(A kép forrása: Bendász István – Bendász Dániel: *Helytállás és tanúságtétel. A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye hitvalló és meghurcolt papjai, Budapest, 2014, 157.*)

is lép, elsőként a magyar kormány képviselőit kérdezze meg, hogy elfogadná-e Hadzsega Gyulát hajdúdorogi püspöknek.

MIÉRT VOLT ERRE SZÜKSÉG?

Ma már furcsának tűnik nekünk az, hogy az államnak beleszólása van ezekbe a dolgokba, de akkor magától értetődő volt, hogy a püspökkinevezésekre, egyházmegye-alapításokra vonatkozó ügynevezett főkegyúri jog feljogosítja Magyarországot uralkodóját az intézkedésre ezekben a kérdésekben. A király a főkegyúri jogot a magyar kormányon keresztül gyakorolta, azon belül is a vallás- és közoktatásügyi miniszter volt az illetékes.

Amikor tehát Scapinelli nuncius megkapta az utasítást, tudná meg, mit szól a magyar kormány Hadzsega Gyulához, azonnal beje-

lentkezett Zichy János kultuszminiszterhez. A találkozó után kicsit szomorúan jelentette Rómába, hogy sajnós a kultuszminiszter azonnal elvetette a javaslatot, és kijelentette, hogy Hadzsega Bazil semmiképpen sem fogadható el püspökjelöltnek, mert köztudottan a (pán) szláv irányzathoz tartozik, ellenséges érzelmű a magyar liturgikus nyelvvel szemben, tehát politikailag megbízhatatlan. Merry del Val államtitkár szintén szomorúan és csalódottan írt vissza a nunciussal, hogy akkor Hadzsega jelölését leveszik a napirendről, s nem is vizsgálják tovább.

Aki figyelmesen olvasta a fenti sorokat, nyilván felfigyelt arra, hogy a kultuszminiszter irodájában Hadzsega Gyulából hirtelen Hadzsega Bazil lett.

Annak, aki most abban reménykedik, hogy itt Hadzsega Gyula Bazilról, vagyis egy és ugyanazon személyről – két keresztnévvel – van szó, rossz hírem van.

Hadzsega Gyula és Hadzsega Bazil két különböző személy volt.

Mindketten jól képzett görögkatolikus papok voltak, de a közvélemény előtt a sokat publikáló, újságszerkesztő H. Bazil volt az ismertebb. Ezzel szemben H. Gyula inkább tudós ember volt. Az MTA ösztöndíjával Rómában történeti és kánonjogi kutatásokat is végzett, vagyis inkább tudományos cikkeket publikált, melyek általában nem tartoznak a politikusok kedvenc olvasmányai közé.

Ennyi azonban elég is volt ahhoz, hogy Zichy János kultuszminiszter lehúzássa a nevét a jelöltek listájáról. A néhány hónappal korábban Magyarországra érkezett Scapinelli nunciussal sem tűnt fel a névcseré. Aztán Rómában sem senkinek.

Így nem lett Hadzsega Gyula hajdúdorogi püspök...

Utóirat: Hadzsega Bazil, aki tizenöt évvel idősebb volt Hadzsega Gyulánál, még 1938-ban meghalt.

HADZSEGA GYULA 1933-ban nyugdíjba vonult. 1947-ben a szovjet hatóságok koholt vádak alapján letartóztatták. Mivel művelt pap volt, a püspökség ígéretével megpróbálták rávenni a görögkatolikus egyház elhagyására. Miután ezt visszautasította, hat év szibériai kényszermunkára ítélték. Útban Szibéria felé, a lemergi elosztólágerben ismeretlen körülmények között halt meg 68 éves korában.